

Περιφέρεια | Regional Integration: Politics, Economics, Governance

Τόμ. 17, Αρ. 1 (2024)

Περιφέρεια | Regional Integration: Politics, Economics, Governance

Spring | Άνοιξη 2024 Issue | Τεύχος 17

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ
REGIONAL
INTEGRATION
politics economics governance

RESEARCH ARTICLES
ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΑ ΑΡΘΡΑ

Αναστάσιος Χάρδας Οικονομικός εθνικισμός και εκβιομηχάνιση
Χρήστος Μουρδουκούτας & Χαράλαμπος Χρυσομαλλίδης Αποτίμηση της διαχείρισης της στρατηγικής έξυπνης εξειδίκευσης 2014-2020 στην Ελλάδα: Συγκριτική ανάλυση δύο περιφερειών
Γιώργος Μαρής & Φωτεινή Κουλούρη Εξευρωπαϊσμός και κράτος πρόνοιας στην Ελλάδα και την Ευρωπαϊκή Ένωση την εποχή της πανδημίας Covid-19: Η περίπτωση του Εθνικού Συστήματος Υγείας
Antonios Karvounis Narratives of Europeanisation and City Diplomacy: The city networking experience of the Greek municipalities

POLICY PAPER
ΚΕΙΜΕΝΟ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

Γεώργιος Κουκάκης Η Στρατηγική Θαλάσσιας Ασφάλειας της ΕΕ και η συμβολή της στην περιφερειακή ολοκλήρωση των κρατών της Ανατολικής Μεσογείου

BOOK REVIEW
ΒΙΒΛΙΟΚΡΙΤΙΚΗ

Συγκριτική Πολιτική Οικονομία (Πέρη Μπαζώτη)

Επιστημονική επιθεώρηση για την περιφερειακή ολοκλήρωση-πολιτική, οικονομία & διακυβέρνηση

Η Στρατηγική Θαλάσσιας Ασφάλειας της ΕΕ και η συμβολή της στην περιφερειακή ολοκλήρωση των κρατών της Ανατολικής Μεσογείου.

Γεώργιος Κουκάκης

doi: [10.12681/ri.37293](https://doi.org/10.12681/ri.37293)

Copyright © 2024, Γεώργιος Κουκάκης

Άδεια χρήσης [Creative Commons Αναφορά-Μη Εμπορική Χρήση 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/).

Βιβλιογραφική αναφορά:

Κουκάκης Γ. (2024). Η Στρατηγική Θαλάσσιας Ασφάλειας της ΕΕ και η συμβολή της στην περιφερειακή ολοκλήρωση των κρατών της Ανατολικής Μεσογείου. *Περιφέρεια | Regional Integration: Politics, Economics, Governance*, 17(1), 117-128. <https://doi.org/10.12681/ri.37293>

Η Στρατηγική Θαλάσσιας Ασφάλειας της ΕΕ και η συμβολή της στην περιφερειακή ολοκλήρωση των κρατών της Ανατολικής Μεσογείου

Γεώργιος Κουκάκης, Κύριος Ερευνητής του Κέντρου Διεθνών Στρατηγικών Αναλύσεων (ΚΕΔΙΣΑ), Ερευνητικός Συνεργάτης του “HERMES” Institute for International Affairs, Security and Geoeconomy, Εκπαιδευτής του Κέντρου Επιμόρφωσης και Δια Βίου Μάθησης (Κ.Ε.ΔΙ.ΒΙ.Μ.) του Πανεπιστημίου Αιγαίου, Μέλος του Ελληνικού Ινστιτούτου Στρατηγικών Μελετών (ΕΛ.Ι.Σ.ΜΕ.) και της Mercury Negotiation Academy (MNA)

Περίληψη

Το παρόν κείμενο πολιτικής αξιολογεί κριτικά τη Στρατηγική Θαλάσσιας Ασφάλειας της Ευρωπαϊκής Ένωσης που δημοσιεύτηκε τον Μάρτιο του 2023, η οποία αποτελεί αναθεώρηση του αντίστοιχου στρατηγικού εγγράφου που είχε δημοσιευθεί το 2014. Υποστηρίζεται δε ότι η εν λόγω στρατηγική συμβάλλει σημαντικά στην περιφερειακή ολοκλήρωση των κρατών της Ανατολικής Μεσογείου, καθώς παρέχει το απαραίτητο θεσμικό πλαίσιο συνεργασίας σε πολιτικό και οικονομικό επίπεδο μέσω του οποίου οι κρατικοί και μη δρώντες μπορούν να αναπτύξουν τη δράση τους σε μία πληθώρα τομέων πολιτικής, εκμεταλλευόμενοι παράλληλα την ασφάλεια που απορρέει από τη στρατηγική, η οποία αποτελεί προϋπόθεση της ανάπτυξης.

Λέξεις κλειδιά: Στρατηγική Θαλάσσιας Ασφάλειας της Ευρωπαϊκής Ένωσης, Στρατηγική Πυξίδα, Ανατολική Μεσόγειος, Πολυμερείς Σχέσεις, Περιφερειακή Ολοκλήρωση

The EU Maritime Security Strategy and its contribution to the regional integration of the Eastern Mediterranean states

Georgios Koukakis, Senior Researcher of the Centre for International Strategic Analyses (KEDISA), Research Associate of “HERMES” Institute for International Affairs, Security and Geoeconomy, Instructor at the Continuing Education and Lifelong Learning Center (CE-LLC) of the University of the Aegean, Member of the Hellenic Institute for Strategic Studies (HEL.I.S.S.), and of the Mercury Negotiation Academy (MNA), g_k_koukakis@yahoo.gr

Abstract

This policy paper critically assesses the European Union Maritime Security Strategy published by the European Commission in March 2023 and endorsed by the Council of the European Union in October 2023. It is argued that this strategic document makes an important contribution to the regional integration of the Eastern Mediterranean states by providing the necessary institutional framework for cooperation at political and economic level through which state

and non-state actors can develop their action in a variety of policy fields, taking advantage of the fact that security is a precondition for development.

Keywords: European Union Maritime Security Strategy, Strategic Compass, Eastern Mediterranean, Multilateral Relations, Regional Integration.

1. Η Στρατηγική Θαλάσσιας Ασφάλειας της ΕΕ

Η εισβολή της Ρωσίας στην Ουκρανία τον Φεβρουάριο του 2022 και η ανάγκη αντιμετώπισης νέων και αναδυόμενων απειλών και κινδύνων, οδήγησε την ΕΕ τον Μάρτιο του 2022 στη δημοσίευση της Στρατηγικής Πυξίδας (Council of the EU 2022a), της τρίτης Στρατηγικής Ασφάλειας της ΕΕ¹, στην οποία τονιζόταν ότι:

“Η Θαλάσσια ασφάλεια [...] είναι σημαντική για την ασφάλεια της ΕΕ, την οικονομική μας ανάπτυξη, το ελεύθερο εμπόριο, τις μεταφορές και την ενεργειακή ασφάλεια [...]” (Council of the EU 2022a: 22).

Στο πλαίσιο αντιμετώπισης των υφιστάμενων και αναδυόμενων απειλών της Θαλάσσιας ασφάλειας –όπως τα μη εκραγέντα πυρομαχικά/μηχανισμοί, τα συμβατικά και χημικά όπλα και οι υβριδικές απειλές– και σύμφωνα με τις προβλέψεις της Στρατηγικής Πυξίδας, τον Μάρτιο του 2023 η Ευρωπαϊκή Επιτροπή προχώρησε στην αναθεώρηση της Στρατηγικής Θαλάσσιας Ασφάλειας (European Union Maritime Security Strategy, EUMSS) του 2014 (Council of the EU 2014) δημοσιεύοντας τη δεύτερη κατά σειρά EUMSS (European Commission 2023c) η οποία εγκρίθηκε από το Συμβούλιο της ΕΕ τον Οκτώβριο του ίδιου έτους (Council of the EU 2023).

Η νέα EUMSS επεσήμαινε τις βασικές αρχές που διέπουν το εν λόγω στρατηγικό έγγραφο όπως η διατομεακή προσέγγιση, η λειτουργική ακεραιότητα, ο σεβασμός προς τους διεθνείς κανόνες –αποσαφηνίζοντας ότι αυτοί περιλαμβάνουν το διεθνές δίκαιο, τα ανθρώπινα δικαιώματα, τη δημοκρατία και τη Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για το Δίκαιο της Θάλασσας (United Nations Convention on the Law of the Sea, UNCLOS)– και τον θαλάσσιο πολυμερισμό (Council of the EU 2023: 5), τόνιζε τη σημασία των θαλάσσιων και υποθαλάσσιων λεκανών και το ρόλο της ΕΕ ως παγκόσμιο θαλάσσιο πάροχο ασφάλειας (Council of the EU 2023: 6) και ανέλυε τις αναδυόμενες απειλές της Θαλάσσιας ασφάλειας².

Επιπλέον καθόριζε 12 ευρωπαϊκά συμφέροντα Θαλάσσιας ασφάλειας (Council of the EU 2023: 10-11) και έθετε τους ακόλουθους 6 στρατηγικούς στόχους: “Αύξηση των θαλάσσιων δραστηριοτήτων, Συνεργασία με εταίρους, Ενίσχυση της επίγνωσης κατάστασης του θαλάσσιου πεδίου, Διαχείριση των κινδύνων και των απειλών, Ενίσχυση των ικανοτήτων, και Εκπαίδευση και επιμόρφωση” (Council of the EU 2023: 13).

2. Υφιστάμενες προσπάθειες περιφερειακής ολοκλήρωσης

Τα κράτη της Ανατολικής Μεσογείου έχουν επιδείξει τα τελευταία χρόνια μία αξιοσημείωτη τάση συνεργασίας, κυρίως μέσω της σύναψης συμφωνιών για τη δημιουργία πολυμερών συνεργατικών σχημάτων εθνικού και υπερεθνικού χαρακτήρα. Όσον αφορά τη δεύτερη περίπτωση, ένας από τους σημαντικότερους περιφερειακούς οργανισμούς των κρατών της Ανατολικής Μεσογείου είναι η Ένωση για τη Μεσόγειο (Union for the Mediterranean, UfM), η οποία ιδρύθηκε το 2008 (Union for the Mediterranean n.d.a) προκειμένου να συμβάλλει στην ενίσχυση της περιφερειακής συνεργασίας, του διαλόγου και των έργων και πρωτοβουλιών των μελών του³, επιδιώκοντας την εδραίωση της σταθερότητας, την ανάπτυξη χωρίς αποκλεισμούς και την ολοκλήρωση (Union for the Mediterranean n.d.c).

Μία ακόμα σημαντική προσπάθεια συνεργασίας – η οποία ωστόσο εξειδικεύεται στον τομέα της ενέργειας – είναι το Φόρουμ Φυσικού Αερίου Ανατολικής Μεσογείου (East Mediterranean Gas Forum, EMGF), το οποίο ιδρύθηκε το 2019, αριθμεί σήμερα 8 κράτη-μέλη⁴, ενώ επιδιώξή του είναι: i) η καθιέρωση κοινών στρατηγικών βασισμένες σε ένα κοινό όραμα, ii) η δημιουργία μίας ανταγωνιστικής περιφερειακής αγοράς φυσικού αερίου, iii) η ασφάλεια εφοδιασμού και ζήτησης, και iv) ο συντονισμός των προσπαθειών για τη βέλτιστη ανάπτυξη των πόρων (East Mediterranean Gas Forum n.d.).

Στην Ανατολική Μεσόγειο έχουν αναπτυχθεί επίσης αρκετές ολιγομερείς εταιρικές σχέσεις μεταξύ των κρατών, με σημαντικότερες από αυτές τις τριμερείς συνεργασίες Ελλάδα-Κύπρος-Αίγυπτος και Ελλάδα-Κύπρος-Ισραήλ. Η δε σημασία των προαναφερθέντων τριμερών σχημάτων έγκειται στο γεγονός ότι –εκτός από την πληθώρα συμφωνιών που έχουν υπογραφεί μεταξύ των εμπλεκόμενων μερών μέχρι σήμερα σε διάφορους τομείς πολιτικής– προβλέπουν την υλοποίηση συγκεκριμένων ενεργειακών και εμπορικών/οικονομικών έργων στρατηγικής σημασίας. Όσον αφορά την τριμερή συνεργασία Ελλάδα-Κύπρος-Αίγυπτος, εγκαινιάστηκε σε επίπεδο αρχηγών κρατών με τη Σύνοδο Κορυφής που έλαβε χώρα στο Κάιρο το 2014 (Shama 2019: 100), ενώ στο πλαίσιο αυτής έχει εξαγγελθεί η κατασκευή του υποθαλάσσιου καλωδίου ηλεκτρικής ενέργειας EuroAfrica Interconnector (Eminel Sülün 2023: 3).

Η δε τριμερής συνεργασία Ελλάδα-Κύπρος-Ισραήλ εγκαινιάστηκε με τη Σύνοδο Κορυφής που έλαβε χώρα στη Λευκωσία το 2016 (Koukakis 2023c: 9), προβλέπει την κατασκευή του υποθαλάσσιου αγωγού φυσικού αερίου East Mediterranean gas pipeline (Koukakis 2022a: 5) και του υποθαλάσσιου καλωδίου μεταφοράς ηλεκτρικής ενέργειας EuroAsia Interconnector (Eminel Sülün 2023: 2), ενώ σχετικά πρόσφατα ανακοινώθηκε η πρόθεση ένταξης της Ινδίας ως τέταρτο μέλος και δημιουργίας του εμπορικού-οικονομικού διαδρόμου India-Middle East-Europe Economic Corridor (IMEC) (Koukakis 2023c: 19) που θα ενώνει την Ινδία με την Ευρώπη διερχόμενος από τη Μέση Ανατολή. Αξίζει τέλος να σημειωθεί ότι η εν λόγω τριμερής συνεργασία έχει την επίσημη υποστήριξη των ΗΠΑ, αποκαλούμενη συχνά και ως Σχήμα 3+1 (U.S. Department of State 2022).

3. Προκλήσεις για την περιφερειακή ολοκλήρωση

Η σημαντικότερη ίσως πρόκληση που αντιμετωπίζουν τα κράτη της Ανατολικής Μεσογείου όσον αφορά τις προσπάθειες περιφερειακής ολοκλήρωσης είναι η ένταση που επικρατεί τόσο στο εσωτερικό αρκετών κρατών –όπως η Λιβύη, η Συρία και ο Λίβανος– όσο και στις σχέσεις τους με γειτονικά κράτη, όπως αυτές του Ισραήλ με την Παλαιστίνη, τον Λίβανο και την Αίγυπτο. Αξίζει μάλιστα να σημειωθεί ότι μετά την εισβολή της Χαμάς στο Ισραήλ στις 7 Οκτωβρίου 2023 και την επακόλουθη πολεμική σύγκρουση που μαίνεται ακόμα στη Λωρίδα της Γάζας, οι σχέσεις του Ισραήλ με τα εν λόγω κράτη επιδεινώθηκαν, λόγω της ανθρωπιστικής κρίσης που δημιούργησε αλλά και του γεγονότος ότι αρκετά μουσουλμανικά κράτη είναι φίλια προσκείμενα στη Χαμάς.

Σημαντική επίσης πρόκληση για την περιφερειακή ολοκλήρωση αποτελεί η επιθετική εξωτερική πολιτική που ακολουθεί η Τουρκία στην Ανατολική Μεσόγειο τα τελευταία χρόνια. Η συνεχιζόμενη κατοχή του Βόρειου τμήματος της Κυπριακής Δημοκρατίας από το 1974 και το *casus belli* εναντίον της Ελλάδας που βρίσκεται σε ισχύ από το 1995 (Ελληνική Δημοκρατία/Υπουργείο Εξωτερικών χ.η.), η ανάπτυξη του Δόγματος της Γαλάζιας Πατρίδας (Χατζηάστρου 2021), η παρενόχληση των εργασιών εξόρυξης στην κυπριακή ΑΟΖ και η παράνομη διεξαγωγή ερευνών υδρογονανθράκων στο Αιγαίο (Πολίτης 2019) καθώς και η υπογραφή του παράνομου Μνημονίου οριοθέτησης θαλάσσιων ζωνών με τη Λιβύη (Κουκάκης 2022b: 5) καταδεικνύουν την έλλειψη σεβασμού της Τουρκίας απέναντι στο διεθνές δίκαιο (Σταμπολής 2020), γεγονός που συνιστά τροχοπέδη σε κάθε προσπάθεια ένταξης της Τουρκίας στα προαναφερθέντα συνεργατικά σχήματα. Αξίζει δε να σημειωθεί ότι η εν λόγω στάση της Τουρκίας έχει αποδοκιμαστεί αρκετές φορές σε επίσημα κείμενα της ΕΕ, οδηγώντας μάλιστα στην παύση της ενταξιακής της διαδικασίας (Κουκάκης 2023: 12).

Παρ' όλα αυτά θα πρέπει να τονιστεί ότι η Τουρκία έχει επιδοθεί προσφάτως σε μία προσπάθεια εξομάλυνσης των σχέσεών της τόσο με την Αίγυπτο –οι σχέσεις με την οποία είχαν εξασθενήσει μετά την απομάκρυνση της οργάνωσης των Αδελφών Μουσουλμάνων από την εξουσία– όσο και με την Ελλάδα, μέσα από μία σειρά διμερών επαφών και την ανταλλαγή επισκέψεων (Κουκάκης 2024b). Η εν λόγω μεταστροφή της Τουρκικής εξωτερικής πολιτικής ωστόσο αντιμετωπίζεται από αρκετούς με καχυποψία, θεωρώντας ότι αποτελεί μία πρόσκαιρη αλλαγή τακτικής για την εξυπηρέτηση των συμφερόντων της, αφενός λόγω παρόμοιων τακτικών που εφάρμοσε στο παρελθόν και αφετέρου λόγω των αντιφατικών ενεργειών της, καθώς η ηγεσία της εξακολουθεί σε ορισμένες περιπτώσεις να προβαίνει σε εριστικές ενέργειες και δηλώσεις (Kostidis 2024).

Τέλος, μία ακόμα πρόκληση για την περιφερειακή ολοκλήρωση αποτελούν και οι απειλές του σύγχρονου περιβάλλοντος ασφάλειας, οι οποίες έχουν οδηγήσει στον χαρακτηρισμό της εποχής μας ως μία εποχή πολυκρίσεων (*polycrises*) και αεικρίσεων (*permacrises*), λόγω της ολοένα αυξανόμενης ταυτόχρονης εμφάνισης ποικίλων κρίσεων (οικονομική, ενεργειακή, υγειονομική, επισιτιστική,

κ.λπ.) μεγάλης διάρκειας (Koukakis 2023a). Ως αποτέλεσμα τα κράτη αναγκάζονται να προσαρμόζουν συνεχώς τις πολιτικές που εφαρμόζουν σε διάφορους τομείς προκειμένου να αντιμετωπίσουν τις υπόψιν κρίσεις, παραβλέποντας συχνά αρκετούς από τους τεθέντες στόχους γεγονός που επιδρά αρνητικά στην περιφερειακή ολοκλήρωση.

Η διαφανόμενη αυτή νέα «κανονικότητα» παρουσιάζει όμως ταυτόχρονα και ευκαιρίες περιφερειακής ολοκλήρωσης, καθώς οι πλειοψηφία των δρώντων έχει συνειδητοποιήσει ότι μέσα από τη συνεργασία τους επιτυγχάνεται αποτελεσματικότερη αντιμετώπιση των προαναφερθέντων απειλών. Κυρίαρχο δε στόχο της συνεργατικής αυτής προσπάθειας αποτελεί η ανάπτυξη της ανθεκτικότητας (resilience) σε όλους τους τομείς πολιτικής, καθώς μέσω αυτής δεν επιτυγχάνεται μόνο η αποτελεσματική διαχείριση των κρίσεων αλλά και η ανάκαμψη των δρώντων στους συγκεκριμένους τομείς (Koukakis 2023b).

4. Η συμβολή της EUMSS στην περιφερειακή ολοκλήρωση

Λαμβάνοντας υπόψιν τις προαναφερθείσες συνεργατικές προσπάθειες των Κρατών της Ανατολικής Μεσογείου σε συνδυασμό με τις υπάρχουσες και αναδυόμενες προκλήσεις, εκτιμάται ότι η EUMSS μπορεί να συμβάλλει σημαντικά στην περιφερειακή ολοκλήρωση μέσω των 6 στρατηγικών στόχων που καθορίζει, όπως παρακάτω:

Η αύξηση των θαλάσσιων δραστηριοτήτων (1ος στρατηγικός στόχος) αναμένεται να συμβάλλει –μέσω της διεξαγωγής ναυτικών ασκήσεων και πρόσθετων αποστολών Κοινής Πολιτικής Ασφάλειας και Άμυνας (ΚΠΑΑ) της ΕΕ, της ανάπτυξης μέσων του Λιμενικού Σώματος και της διεύρυνσης της Συντονισμένης Θαλάσσιας Παρουσίας (Coordinated Maritime Presence, CMP)– στη εμβάθυνση της συνεργασίας στον τομέα της ασφάλειας και άμυνας, μετριάζοντας παράλληλα την επιθετική εξωτερική πολιτική της Τουρκίας και τον αντίκτυπο των απειλών θαλάσσιας ασφάλειας.

Η συνεργασία με εταίρους (2ος στρατηγικός στόχος) αναμένεται να συμβάλλει –μέσω της ενίσχυσης της συνεργασίας της ΕΕ με περιφερειακούς και διεθνείς οργανισμούς, την ανάπτυξη αξιωματικών συνδέσμων σε τρίτα μέρη, καθώς και την προώθηση του διαλόγου και των καλών πρακτικών– στην εμβάθυνση της συνεργασίας στον πολιτικό τομέα, η οποία με τη σειρά της θα συμβάλλει στην εμβάθυνση της συνεργασίας και σε άλλους τομείς.

Η ενίσχυση της επίγνωσης της κατάστασης του θαλάσσιου πεδίου (3ος στρατηγικός στόχος) αναμένεται να συμβάλλει –μέσω της ενδυνάμωσης των συστημάτων διαμοιρασμού πληροφοριών Common Information Sharing Environment (CISE) και επιτήρησης (Maritime Surveillance Project, MARSUR)– στην εμβάθυνση της συνεργασίας στον τομέα της πληροφοριών, της ναυτιλίας, αλλά και της έγκαιρης προειδοποίησης.

Η διαχείριση των κινδύνων και των απειλών (4ος στρατηγικός στόχος) αναμένεται να συμβάλλει –μέσω της διεξαγωγής κοινών ασκήσεων με πολιτικούς και στρατιωτικούς δρώντες, την παρακολούθηση και την προστασία των κρί-

σιμων παραθαλάσσιων υποδομών και πλωτών μέσων από φυσικές απειλές και κυβερνοαπειλές, την εξουδετέρωση μη εκραγέντων πυρομαχικών/μηχανισμών και ναρκών στη θάλασσα, και την αντιμετώπιση απειλών που σχετίζονται με την κλιματική αλλαγή και την περιβαλλοντολογική υποβάθμιση- στην εμβάθυνση της συνεργασίας στον τομέα της ασφάλειας και άμυνας, του περιβάλλοντος, της κλιματικής αλλαγής και κατά συνέπεια του εμπορίου και της οικονομίας.

Η ενίσχυση των ικανοτήτων (5ος στρατηγικός στόχος) αναμένεται να συμβάλλει -μέσω της ανάπτυξης αμυντικών έργων (projects), ικανοτήτων και κοινών προτύπων για τη θαλάσσια αμυντική τεχνολογία- στην εμβάθυνση της συνεργασίας στον τομέα της ασφάλειας και άμυνας, της αμυντικής βιομηχανίας, της τεχνολογίας και της καινοτομίας, και κατά συνέπεια της οικονομίας.

Τέλος, η εκπαίδευση και επιμόρφωση (6ος στρατηγικός στόχος), αναμένεται να συμβάλλει -μέσω της ενίσχυσης των πιστοποιήσεων ασφάλειας έναντι υβριδικών απειλών και κυβερνοαπειλών και της διεξαγωγής κοινών ασκήσεων με τρίτα μέρη- στην εμβάθυνση της συνεργασίας στον τομέα της κυβερνοασφάλειας και της εκπαίδευσης, αλλά και -σε συνδυασμό με τις προαναφερθείσες δράσεις στους λοιπούς στρατηγικούς τομείς- τη δημιουργία κουλτούρας στον τομέα της θαλάσσιας ασφάλειας και δεσμών αλληλεγγύης μεταξύ των συνεργαζόμενων κρατών.

5. Η επίδραση της EUMSS σε περιφερειακά έργα και προγράμματα

Επιπρόσθετα, η υλοποίηση των προαναφερθέντων στρατηγικών στόχων αναμένεται να επηρεάσει θετικά μία πληθώρα αναπτυξιακών εθνικών και περιφερειακών έργων και προγραμμάτων -τα οποία είτε βρίσκονται σε εξέλιξη είτε έχει εξαγγελθεί η υλοποίησή τους από διάφορους δρώντες- στην Ανατολική Μεσόγειο.

Όσον αφορά τον τομέα της ενέργειας, τα σημαντικότερα από αυτά είναι τα προαναφερθέντα έργα East Mediterranean gas pipeline, EuroAsia Interconnector και EuroAfrica Interconnector, τα οποία -ως υποθαλάσσια ενεργειακά έργα- θα επωφεληθούν σημαντικά από την EUMSS, καθώς η ενίσχυση της θαλάσσιας ασφάλειας θα συμβάλλει στην προσέλκυση ξένων επενδύσεων μέσα από την εδραίωση της σταθερότητας στην περιοχή. Συν τοις άλλοις, θα διευκολυνθεί η διεξαγωγή ερευνών για τον εντοπισμό υδρογονανθράκων και σε άλλες περιοχές της Ανατολικής Μεσογείου, όπου μέχρι και σήμερα ήταν εξαιρετικά δυσχερές για λόγους ασφάλειας (πειρατεία, παρεμπόδιση από Τουρκία, κ.λπ.).

Όσον αφορά τον τομέα της οικονομίας και του εμπορίου, η EUMSS αναμένεται να συμβάλλει καθοριστικά στην υλοποίηση του εξαγγελθέντος έργου του διαδρόμου IMEC, καθώς η διέλευσή του (τελευταίο σκέλος) από την Ανατολική Μεσόγειο καθιστά τη θαλάσσια ασφάλεια παράγοντα ζωτικής σημασίας. Θετική επίδραση αναμένεται να έχει επίσης στον τομέα της οικονομίας, του εμπορίου και της ενέργειας η προώθηση της UNCLOS, καθώς λειτουργεί υποστηρικτικά παρέχοντας το απαραίτητο θεσμικό πλαίσιο στις προσπάθειες οριοθέτησης

ΑΟΖ και υφαλοκρηπίδας της Ελλάδας με την Τουρκία (Κουκάκης 2022α: 28-32), οι οποίες –εφόσον ευοδωθούν– αναμένεται να οδηγήσουν στην αξιοποίηση ανεκμετάλλευστων υποθαλάσσιων ενεργειακών κοιτασμάτων έχοντας ως αποτέλεσμα την δημιουργία νέων θέσεων εργασίας, την αύξηση των εσόδων από ενδεχόμενες εξαγωγές και την ενεργειακή απεξάρτηση από τρίτες χώρες.

Επιπλέον, η EUMSS αναμένεται να συμβάλλει σημαντικά στην επιδίωξη των στόχων του πρόσφατου Σχεδίου Δράσης της ΕΕ για τη Μεταναστευτική Οδό της Ανατολικής Μεσογείου που δημοσιεύτηκε τον Οκτώβριο του 2023 (European Commission 2023a), καθώς η αύξηση των θαλάσσιων δραστηριοτήτων αναμένεται να λειτουργήσει αποτρεπτικά και κατασταλτικά όσον αφορά την παράτυπη μετανάστευση. Ανάλογη επίδραση αναμένεται να έχει και όσον αφορά τους στόχους που καθορίστηκαν στην Κοινή Διακήρυξη ΕΕ-Αφρικανικής Ένωσης (Council of the EU 2022b) και την Κοινή Διακήρυξη για τη Στρατηγική και Ολοκληρωμένη Συνεργασία μεταξύ ΕΕ και Αιγύπτου (European Commission 2024)⁵, αλλά και τις προτεραιότητες της Ευρωπαϊκής Πολιτικής Γειτονίας (European Union External Action 2021)⁶.

Όσον αφορά τέλος τον τομέα της ασφάλειας και της άμυνας –και ιδιαιτέρως αυτόν της αμυντικής βιομηχανίας– η συνεργασία με εταίρους και η ενίσχυση των ικανοτήτων που προβλέπει η EUMSS παρέχει το απαραίτητο πλαίσιο συνεργασίας όσον αφορά την ανάπτυξη της θαλάσσιας αμυντικής βιομηχανίας, συμβάλλοντας με τον τρόπο αυτό στην ανάπτυξη μίας ανταγωνιστικής Ευρωπαϊκής Αμυντικής Τεχνολογικής και Βιομηχανικής Βάσης η οποία αποτελεί βασική επιδίωξη της Στρατηγικής Πυξίδας (Κουκάκης 2022β: 6) και της Ευρωπαϊκής Αμυντικής Βιομηχανικής Στρατηγικής (Koukakis 2024a: 4-7).

6. Συμπερασματικά σχόλια

Ολοκληρώνοντας, αξίζει να επισημανθεί ότι η θάλασσα διαδραματίζει εξαιρετικά σημαντικό ρόλο όσον αφορά την οικονομική ανάπτυξη, καθώς συμβάλλει σε ιδιαίτερα μεγάλο ποσοστό στη διεξαγωγή του εμπορίου (80%), στην εξόρυξη και μεταφορά πετρελαίου και φυσικού αερίου (66%) και στην υποθαλάσσια μεταφορά δεδομένων (99%) σε παγκόσμιο επίπεδο (European Commission 2023b: 1). Το γεγονός επίσης ότι κράτη όπως το Ηνωμένο Βασίλειο (HM Government 2022) και η Ισπανία (Sitio oficial del Departamento de Seguridad Nacional 2024) έχουν προχωρήσει στην εκπόνηση της εθνικής τους Στρατηγικής Θαλάσσιας Ασφάλειας, καταδεικνύει ότι έχουν συνειδητοποιήσει τη σημασία της ύπαρξης εθνικής στρατηγικής όσον αφορά τον συντονισμό των ενεργειών τόσο των κρατικών φορέων μεταξύ τους όσο και τη συνεργασία τους με τρίτα κράτη.

Τέλος, καταδεικνύεται το γεγονός ότι η ασφάλεια αποτελεί απαραίτητη προϋπόθεση για την ανάπτυξη, συμπέρασμα που επισημαίνεται και από τον Οργανισμό Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης (Organisation for Economic Co-operation and Development n.d.), ο οποίος αναφέρει στην ιστοσελίδα του ότι:

“Η ασφάλεια είναι θεμελιώδης για τα μέσα διαβίωσης των ανθρώπων, τη μείωση της φτώχειας και την επίτευξη των αναπτυξιακών στόχων της χιλιετίας. [...] Εάν τα κράτη θέλουν να δημιουργήσουν τις συνθήκες εκείνες που θα τους επιτρέψουν να ξεφύγουν από ένα καθοδικό σπιράλ όπου η ανασφάλεια, η εγκληματικότητα και η υπανάπτυξη αλληλοενισχύονται, οι κοινωνικοοικονομικές διαστάσεις, η διακυβέρνηση και η ασφάλεια πρέπει να αντιμετωπιστούν από κοινού με μια ολοκληρωμένη προσέγγιση”.

Σημειώσεις

1. Η πρώτη Στρατηγική Ασφάλειας της ΕΕ ήταν η Ευρωπαϊκή Στρατηγική Ασφάλειας (European Security Strategy, ESS) που δημοσιεύτηκε το 2003 (Council of the EU 2009) και η δεύτερη η Παγκόσμια Στρατηγική (European Union Global Strategy, EUGS) που δημοσιεύτηκε το 2016 (European Union External Action 2019).
2. Ως κυριότερες απειλές της θαλάσσιας ασφάλειας καθορίζονται η κλιματική αλλαγή, η θαλάσσια μόλυνση, οι δολιοφθορές, οι κυβερνοεπιθέσεις, η πειρατεία, η παράνομη διακίνηση ατόμων/υλικών, η τρομοκρατία, η παράνομη αλιεία και η παράνομη εξερεύνηση της Αποκλειστικής Οικονομικής Ζώνης (ΑΟΖ) ή/και υφαλοκρηπίδας (Council of the EU 2023: 7-10).
3. Ο εν λόγω οργανισμός αποτελείται σήμερα από τα 27 κράτη-μέλη της ΕΕ και 16 “τρίτα” κράτη της Μεσογείου που δεν ανήκουν στην ΕΕ (Union for the Mediterranean n.d.b).
4. Αυτά είναι η Κύπρος, η Αίγυπτος, η Γαλλία, η Ελλάδα, το Ισραήλ, η Ιταλία, η Ιορδανία και η Παλαιστίνη.
5. Οι εν λόγω στόχοι αφορούν κυρίως τους τομείς της οικονομίας, του εμπορίου, της μετανάστευσης, του περιβάλλοντος και της ασφάλειας.
6. Σε αυτές το 2015 προστέθηκαν: (1) η οικονομική ανάπτυξη για σταθερότητα, (2) η ασφάλεια και (3) η μετανάστευση και κινητικότητα.

Βιβλιογραφικές Αναφορές

- Council of the EU. (2009). *European Security Strategy - A secure Europe in a better world* [Official Document]. <https://www.consilium.europa.eu/en/documents-publications/publications/european-security-strategy-secure-europe-better-world/>
- Council of the EU. (2014, June 24). *11205/14 - European Union Maritime Security Strategy* [Official Document]. <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST%2011205%202014%20INIT/EN/pdf>
- Council of the EU. (2022a, March 21). *7371/22 - A Strategic Compass for Security and Defence - For a European Union that protects its citizens, values and interests and contributes to international peace and security* [Official

- Document]. <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-7371-2022-INIT/en/pdf>
- Council of the EU. (2022b, February 18). *Sixth European Union - African Union Summit: A Joint Vision for 2030*. <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2022/02/18/sixth-european-union-african-union-summit-a-joint-vision-for-2030/>
- Council of the EU. (2023, October 24). *14280/23 - Council conclusions on the Revised EU Maritime Security Strategy (EUMSS) and its Action Plan* [Official Document]. <https://www.consilium.europa.eu/media/67499/st14280-en23.pdf>
- Ελληνική Δημοκρατία/Υπουργείο Εξωτερικών. (x.n.). *Ζητήματα Ελληνοτουρκικών Σχέσεων*. <https://www.mfa.gr/zitimata-ellinotourkikon-sheseon/>
- East Mediterranean Gas Forum. (n.d.). *Overview*. <https://emgf.org/>
- Eminel Sülün, E. (2023). *Exploring the Political Dynamics of the EuroAsia, EuroAfrica, and Türkiye-North Cyprus Interconnector Projects: Implications for Cyprus*, Occasional Paper Series. PRIO Cyprus Centre/ Friedrich-Ebert-Stiftung. <https://www.prio.org/publications/13648>
- European Commission. (2023a, October 18). *EU Action Plan for Eastern Mediterranean migration*. https://home-affairs.ec.europa.eu/news/eu-action-plan-eastern-mediterranean-migration-2023-10-18_en
- European Commission. (2023b, March 10). *Factsheet: EU Maritime Security Strategy* [Infographic]. https://oceans-and-fisheries.ec.europa.eu/document/download/1d19fdb0-0325-4836-ae8c-7ede53c968ff_en?filename=2023-eu-maritime-security-strategy-factsheet_en_0.pdf
- European Commission. (2023c, March 10). *JOIN/2023/8 final - JOINT COMMUNICATION TO THE EUROPEAN PARLIAMENT AND THE COUNCIL on the update of the EU Maritime Security Strategy and its Action Plan «An enhanced EU Maritime Security Strategy for evolving maritime threats»* [Official Document]. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:52023JC0008>
- European Commission. (2024, March 17). *Joint Declaration on the Strategic and Comprehensive Partnership between The Arab Republic Of Egypt and the European Union*. https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/news/joint-declaration-strategic-and-comprehensive-partnership-between-arab-republic-egypt-and-european-2024-03-17_en

- European Union External Action. (2019, December 15). *A Global Strategy for the European Union's Foreign and Security Policy* [Official Document]. https://www.eeas.europa.eu/eeas/global-strategy-european-unions-foreign-and-security-policy_en
- European Union External Action. (2021, July 29). *European Neighbourhood Policy*. https://www.eeas.europa.eu/eeas/european-neighbourhood-policy_en
- HM Government. (2022). *National Strategy for Maritime Security*. <https://assets.publishing.service.gov.uk/media/630880c5e90e0729d9ab15fc/national-strategy-for-maritime-security-web-version.pdf>
- Κουκάκης, Γ. (2022α). Αποκλειστική Οικονομική Ζώνη: Οι προσπάθειες οριοθέτησής της από τα κράτη της Ανατολικής Μεσογείου, *Ερευνητική Εργασία* no 77. Κέντρο Διεθνών Στρατηγικών Αναλύσεων. <https://doi.org/10.13140/RG.2.2.31789.36324>
- Κουκάκης, Γ. (2022β). *Προς τα που δείχνει η Στρατηγική Πυξίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης*, *Ερευνητική Εργασία* no 78. Κέντρο Διεθνών Στρατηγικών Αναλύσεων. <https://doi.org/10.13140/RG.2.2.11656.70406>
- Κουκάκης, Γ. (2023). Η πορεία ένταξης της Τουρκίας στην Ευρωπαϊκή Ένωση (1999-2022), *Ερευνητική Εργασία* no 91. Κέντρο Διεθνών Στρατηγικών Αναλύσεων. <https://www.doi.org/10.13140/RG.2.2.29705.72806>
- Kostidis, M. (2024, March 18). *Erdogan: All Cyprus could have been ours*. *eKathimerini*. <https://www.ekathimerini.com/news/1234350/erdogan-all-cyprus-could-have-been-ours/>
- Koukakis, G. (2022a). *The trilateral partnership between Greece, Cyprus & Israel: Background, recent developments and future considerations regarding the security environment in the Eastern Mediterranean*. Hellenic Institute for Strategic Studies. <https://www.doi.org/10.13140/RG.2.2.24533.29927>
- Koukakis, G. (2022b). The 2020 EEZ delimitation agreement between Greece & Egypt, Short Comments. "HERMES" Institute for Foreign Affairs, Security & Geoeconomy. <https://www.doi.org/10.13140/RG.2.2.24965.42725/1>
- Koukakis, G. (2023a). Permacrises and Polycrises: Outlining the Contemporary Security Environment through References to Strategic Documents of Regional and International Actors. *HAPSc Policy Briefs Series*, 4(2), 55–64. <https://doi.org/10.12681/hapscpbs.36661>
- Koukakis, G. (2023b). Resilience: Highlighting its Importance for Security and Development through References to (National) Security Strategic Documents of International Actors. *HAPSc Policy Briefs Series*, 4(1), 77–87. <https://doi.org/10.12681/hapscpbs.35186>

- Koukakis, G. (2023c). The 9th Trilateral Summit of Cyprus, Greece and Israel: Türkiye's struggle for power in the Eastern Mediterranean, the Competition between India and China in the Middle East, and the New Era of "Economic Peace", Occasional Paper 1/2023. "HERMES" Institute of International Affairs, Security & Geoeconomy. <https://www.doi.org/10.13140/RG.2.2.18271.84645>
- Koukakis, G. (2024a). The First Ever 2024 European Defence Industrial Strategy: Background, Challenges and Future Considerations Regarding the European Security and Defense, Occasional Paper 2/2024. "HERMES" Institute for Foreign Affairs, Security & Geoeconomy. <https://www.doi.org/10.13140/RG.2.2.27247.44961>
- Koukakis, G. (2024b). The future status of Greek bilateral relations with Türkiye and Egypt in light of the December 7th, 2023 Athens Declaration between Greece and Türkiye and visit of the Turkish President to Egypt on February 14th, 2024, Short Comments. "HERMES" Institute for Foreign Affairs, Security & Geoeconomy. <https://www.doi.org/10.13140/RG.2.2.20138.39361>
- Organisation for Economic Co-operation and Development. (n.d.). *Security and Development*. <https://www.oecd.org/countries/burundi/securityanddevelopment.htm>
- Πολίτης, Β. (2019, Μάρτιος 01). *Ελλάς και Θάλασσα: Ο ρόλος και η σημασία της θαλάσσιας ισχύος στην ενεργειακή γεωπολιτική της Αν. Μεσογείου*. *Foreign Affairs The Hellenic Edition*. <https://foreignaffairs.gr/articles/72182/basilis-politis/ellas-kai-thalassa?page=show>
- Σταμπολής, Κ. (2020, Οκτώβριος 08). *Πορεία χωρίς χάρτες στην Ανατολική Μεσόγειο: Η Ελλάδα ολιγωρεί στην παρουσίαση των κυριαρχικών της δικαιωμάτων προς την διεθνή κοινότητα*. *Foreign Affairs The Hellenic Edition*. <https://www.foreignaffairs.gr/articles/72936/konstantinos-n-stampolis/poreia-xoris-xartes-stin-anatoliki-mesogeio?page=show>
- Shama, N. (2019). Between Alliance and Entente: The Egyptian-Greek-Cypriot Partnership. In Z. Tziarras (Ed.), *The New Geopolitics of the Eastern Mediterranean: Trilateral Partnerships and Regional Security*. Re-imagining the Eastern Mediterranean Series: PCC Report (pp. 95-110). PRIO Cyprus Centre. <https://library.fes.de/pdf-files/bueros/zypern/15662.pdf>
- Sitio oficial del Departamento de Seguridad Nacional. (2024). *Estrategia Nacional de Seguridad Marítima 2024*. <https://www.dsn.gob.es/es/documento/estrategia-nacional-seguridad-mar%C3%ADtima-2024>
- Union for the Mediterranean. (n.d.a). *History*. <https://ufmsecretariat.org/who-we-are/history/>

- Union for the Mediterranean. (n.d.b). *Member States*. <https://ufmsecretariat.org/who-we-are/member-states/>
- Union for the Mediterranean. (n.d.c). *The UfM: an action-driven organisation with a common ambition*. <https://ufmsecretariat.org/who-we-are/>
- U.S. Department of State. (2022, May 09). Joint Statement on the 3+1 (Republic of Cyprus, Greece, Israel + United States) *Foreign Ministerial* . <https://www.state.gov/joint-statement-on-the-31-republic-of-cyprus-greece-israel-united-states-foreign-ministerial/>
- Χατζηνάστρου, Μ. (2021, Οκτώβριος 05). Το τουρκικό δόγμα της Γαλάζιας Πατρίδας... και οι προκλήσεις της ελληνικής στρατηγικής. *Foreign Affairs The Hellenic Edition*. <https://www.foreignaffairs.gr/articles/73415/mixail-xatziastroy/to-toyrkiko-dogma-tis-galazias-patridas%E2%80%A6?page=show>